

INTERSEKTIONAALISUUS SOSIAALITYÖSSÄ – SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

Eveliina Heino: *VTT, dosentti, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto*

eveliina.heino@helsinki.fi

Janus vol. 31 (1) 2023, 60–79

Tiivistelmä

Tämä artikkeli käsittelee intersektionaalisuutta sosiaalityössä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Tutkimuksen aineisto sisältää 44 kansainvälistä vertaisarvioitua artikkelia. Tarkastelu kohdistuu siihen, mistä näkökulmista intersektionaalisuuden ja sosiaalityön suhdetta on lähestytty aiemmissa tutkimuksissa ja millä tavoin intersektionaalisuuden kuvataan olevan merkityksellinen lähestymistapa sosiaalityölle. Tutkimustulosten mukaan aiemmissa tutkimuksissa aihetta on tarkasteltu *aikalaisanalyysien, asiakkaiden elämäntilanteiden, sosiaalityön käytäntöjen, sosiaalityöntekijän oma aseman ja sosiaalityön koulutuksen* kautta. Tutkimustulokset osoittavat, että intersektionaalisuus on hyödyllinen käsite sosiaalityön näkökulmasta, sillä sen avulla on mahdollista tuoda esiin sosiaalisten kategorioiden konstruktionistinen ja historiallinen luonne, tarkastella eriarvoisuutta ja etuoikeuksia useamman sosiaalisen kategorian ja niiden yhteisvaikutusten kautta, liittämään yksilölliset kokemukset yhteiskunnan rakentamiseen ja tarkastella sekä palveluiden käyttäjien että sosiaalityöntekijöiden asemoitumista.

JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastelen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen keinoin sitä, mistä näkökulmista intersektionaalisuuden ja sosiaalityön suhdetta on lähestytty sosiaalityön tutkimuksessa sekä millä tavoin intersektionaalisuuden merkityksellisyyttä sosiaalityölle on perusteltu. Intersektionaalisuus on feministisessä tutkimuksessa muotoutunut käsite, jonka avulla pyritään jäsentämään sitä, miten erilaiset sosiaaliset kategoriat, kuten sukupuoli, rotu¹, yhteiskuntaluokka ja toimintakyky sekä näiden kategorioiden yhteen kietoutuminen vaikuttavat yksilön asemaan ja kokemuksiin tietyssä yhteiskunnallisessa kontekstissa (Davis 2008; Anthias 2012; Kara 2016).

Sosiaalityön näkökulmasta intersektionaalisuus on erityisen kiinnostava käsite, sillä sosiaalityössä työskennellään moninaisuuden teemojen kanssa. Intersektionaalisuus haastaa näkemyksiä, joiden mukaan yksilöiden kokemuksiin ja asemaan vaikuttaisi kuulumisen ainoastaan yhteen sosiaaliseen kategoriin ja että sosiaaliset kategoriat olisivat sisäisesti yhdenmukaisia (esim. Hulko 2009; Mehrotra 2010). Lisäksi intersektionaalisuuden avulla voidaan tuoda esiin epäoikeudenmukaisuutta tuottavia ja ylläpitäviä mekanismeja, jotta niitä voitaisiin muuttaa (Thorton & Zambrana 2009; Duran & Jones 2019).

Suomessa intersektionaalista lähestymistapaa on sovellettu erityisesti sukupuolentutkimuksessa (esim. Il-

Janus

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

monen 2011; Karkulehto ym. 2012; Rossi 2015), mutta sosiaalipalveluita koskevassa tutkimuksessa lähestymistapa on herättänyt vähemmän kiinnostusta. Poikkeuksena tästä ovat kuitenkin muutamat vähemmistöjä koskevat tutkimukset (Keskinen 2014; Valkonen & Wallenius-Korkalo 2016).

Suomessa käydyssä poliittisessa keskustelussa tasa-arvokysymyksiä ei oltu ainakaan laajassa mittakaavassa tarkasteltu intersektionaalisuuden kautta ennen kesäkuuta 2020, jolloin intersektionaalinen feminismi asetettiin Sanna Marinin johtaman hallituksen tasa-arvo-ohjelman keskeiseksi käsitteeksi (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2020). Tuolloin käsite herätti laajaa julkista keskustelua (esim. Eskola 2020; Haikala 2020; Parkkonen 2020; Räsänen 2020). Kriittisissä arvioissa käsite kytkettiin identiteettipolitiikkaan, jonka esitettiin luovan eripuraa, ristiriitoja ja uudenlaisia hierarkioita (esim. Räsänen 2020). Lisäksi kyseenalaistettiin koko aloitteen mielekkäys ja oikea-aikaisuus koronapandemian ja taloudellisten haasteiden vuoksi (Parkkonen 2020).

Suomessa intersektionaalisuutta ei ole myöskään laajasti käytetty sosiaalityön tutkimuksen kentällä. Tämän vuoksi käytän tässä artikkelissa menetelmänä systemaattista kirjallisuuskatsausta, jonka avulla analysoin jo olemassa olevaa kansainvälistä tutkimusta. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista käsitellä laajoja aineistoja ja tuottaa kuvauksia jo olemassa olevasta tutkimuksesta. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan tuoda esiin aiempien tutkimusten yhteneväisyyksiä, ristiriitoja ja havaittuja tutkimusaukkoja,

mikä luo suuntaviivoja tuleville tutkimuksille (Petticrew & Roberts 2006, 2).

INTERSEKTIONAALISUUDEN TARKASTELUA

Intersektionaalisuuden käsite tuli akateemisiin keskusteluihin 1980-luvun lopulla Yhdysvalloissa, kun Kimberlé Crenshaw (1989) julkaisi artikkelin siitä, miten laki ei tunnista samanaikaista sekä sukupuoleen että rotuun perustuvaa syrjintää, vaikka kumpikin syrjintäperuste on läsnä rodullistettujen afroamerikkalaisten naisten arjessa.

Intersektionaalisuuden idea on kuitenkin ollut olemassa jo aiemmin niin kutsutun valkoisen feminismin kritiikissä, joka kohdistui siihen, kuinka feministisessä tutkimuksessa ja aktivismissa naisia on lähestytty homogeenisenä ryhmänä, jättäen huomioimatta naisten erilaisuuden muun muassa suhteessa rotuun (esim. Davis 1981; Ant-hias & Yuval-Davis 1983; Hooks 1984; Anzaldúa 1987). Yhdysvalloissa 1960–1980-luvuilla afroamerikkalaiset naiset julkaisivat poliittisia pamfletteja, runoja, esseitä ja muuta taidetta, joissa kuvattiin sukupuolen, rodun, luokan ja seksuaalisuuden yhteen kietoutumista (Bambara 1970; Hooks 1981; Lorde 1984). Eri vähemmistöihin lukeutuvat naiset muodostivat yhteenliittymiä ja julkaisivat muun muassa vuonna 1983 klassikoksi muodostuneen teoksen *This Bridge Called My Back*, jossa kuvataan sosiaalisten kategorioiden yhteen kietoutumista naisten arjessa (Moraga & Anzaldúa 1983).

Myös myöhemmissä intersektionaalisuutta hyödyntävissä tutkimuksissa huomio on enimmäkseen ollut ro-

dun, sukupuolen ja yhteiskuntaluokan risteämissä. Periaatteessa intersektionaaliseen analyysiin voidaan sisällyttää monia kategorioita, mutta tärkeää on huomioida niiden selitysvoima kunkin tutkimuksen kontekstissa (Bastia 2014). Sosiaaliset kategoriat ovat myös kontekstisidonnaisia, ja niiden merkitykset yksilölle voivat muuttua elämänsä aikana, esimerkiksi maastamuuton, iän ja koulutautumisen myötä (Hulko 2009; Kara 2016).

Intersektionaalille tutkimukselle ei ole yhdenlaisia selkeitä kriteereitä, vaan se voidaan nähdä niin kutsuttuna sateenvarjokäsitteenä, jonka alla on mahdollista tarkastella yksilöiden identiteettejä, yhteiskunnallisia valtasuhteita ja rakenteita sekä julkisia diskursseja. Keskeistä kuitenkin on, että tutkittavat ilmiöt sijoitetaan historialliseen kontekstiinsa ja niitä lähestytään sosiaalisesti rakentuneina. Tällöin yksilöiden kokemuksia ei lähestytä ainoastaan yksilötason ilmiöinä, vaan ne liitetään yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja tuodaan esiin epätasa-arvoa tuottavat mekanismit. (Andersen & Hill Collins 2004; Carbado 2013, 304.)

Intersektionaalisuus tarjoaa myös välineitä sosiaalityöntekijän oman aseman reflektioon (Mattsson 2014) ja sen tarkasteluun, millä tavoin myös auttamiseen pyrkivät instituutiot, kuten sosiaalityö, voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta (Heino ym. 2022). Tämä on tärkeä huomio, sillä vaikka on yleisesti tunnustettua, että intersektionaalisuus voi lisätä ymmärrystä moniperustaisesta syrjinnästä ja siitä, miten samaan aikaan voi olla sekä sorrettu että etuoikeutettu (esim. Karkulehto ym. 2012), niin suurin osa intersektionaalisuutta sovel-

tavasta tutkimuksesta keskittyy haavoittuvaisessa asemassa olevien ryhmien tutkimiseen. Näin ollen tutkimuksen avulla normalisoidaan etuoikeutetut asemat ja jätetään ne niin sanotusti koskemattomiksi, mikä uusintaa etuoikeuksia entisestään (esim. Anthias 2012; Bastia 2014). Sosiaalityössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että keskitytään ainoastaan palveluiden käyttäjiin ja heidän elämäntilanteisiinsa. Tällöin palveluiden käyttäjät näyttäytyvät intersektionaalisiin sosiaalisiin kategorioihin sijoittuvina, kun taas sosiaalityöntekijät näyttäytyvät keskenään homogeenisena ja neutraalina ryhmänä (Heino ym. 2022).

Huolimatta intersektionaalisuuteen kytkeystä selitysvoimasta, sitä on myös kritisoitu määrittelemättömyydestä, sillä sen käyttö vaihtelee tutkimuksesta toiseen eikä aina ole selvää, viitataanko sillä teoriaan vai metodiin tai onko sen analyttinen huomio yksilöiden identiteettien rakentumisessa, sosiaalisissa rakenteissa vai yhteiskunnallisissa diskursseissa (esim. Knapp 2005, 250; Davis 2008, 75).

Lisäksi intersektionaalisuutta on kritisoitu siitä, että se ei lopulta anna konkreettisia välineitä puuttua sortoa tuottaviin rakenteisiin, eikä näin ollen tue sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista käytännössä (Chang & Culp 2002, 490; Nash 2008, 11). Kuitenkin esimerkiksi Stéphanie Garneau (2018, 322) korostaa paikallisen kontekstin vaikuttavan siihen, mitkä kategoriat tulevat milloinkin merkityksellisiksi ja mitkä ovat niiden yhteydet toisiinsa. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna universaalia ymmärrystä intersektionaalisuudesta ei ole mahdollista tai edes

tarpeellista saavuttaa. Näin ollen intersektionaalisuuden soveltaminen eri tutkimusasetelmissä ja tutkimustuloksien hyödyntämisessä voivat vaihdella kontekstista toiseen.

TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Aineiston tuottaminen ja luokittelu

Tämän artikkelin tavoitteena on tarkastella intersektionaalisuuden ja sosiaalityön suhdetta. Lähestyn tutkimustehtävää systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla, joka on sekundaaritutkimus jo olemassa olevista rajatuista ja valikoituista tutkimusjulkaisuista. Finkin (2005) mallia mukaillen asetin tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa kaksi tutkimuskysymystä, jotka ovat: Mistä näkökulmista intersektionaalisuuden ja sosiaalityön suhdetta on lähestytty aiemmissa tutkimuksissa? Millä tavoin intersektionaalisuuden kuvataan olevan merkityksellinen sosiaalityölle?

Suunnittelin tiedonhakuja Helsingin yliopiston tietoasiantuntijan kanssa. Määrittelimme käytettävät tietokannat, joita olivat (1) Ebscohost Databases, joka sisälsi tietokannat (CINAHL, SocINDEX with Full Text, Academic Search Complete), sekä (2) ProQuest Databases. Teimme testihakuja eri käsitelydistelmillä, ja lopulta valitsimme hakukäsitteiksi INTERSECTIONALITY AND "SOCIAL WORK".

Hakiessani aineistoa määrittelin seuraavat valintakriteerit: tutkimus on englanninkielinen, vertaisarvioitu, julkaistu artikkelin muodossa tieteellisessä jurnaalissa, sen teksti on saatavilla Helsingin yliopistossa käytettävien tie-

tokantojen kautta ja sen julkaisuvuosi on 2000–2020. Tein aineistohaun maaliskuussa 2020, ja ensimmäisessä hakuvaiheessa sain hakutulokseksi 498 artikkelia. Suuressa osassa ensihakuun osuneista tutkimuksista käsiteltiin jotain ilmiötä intersektionaalisesta näkökulmasta, ja artikkelin lopussa mainittiin sivuhuomautuksena, että tutkimuksen tuloksia voitaisiin hyödyntää sosiaalityön käytännössä.

Tässä vaiheessa asetin lisäkriteeriksi sen, että artikkelissa käytettiin sekä intersektionaalisuuden että sosiaalityön käsitettä vähintään viisi kertaa. Lisäkriteerin tavoitteena oli valikoida aineistoksi sellaisia tutkimuksia, joissa käsiteltäisiin eksplisiittisesti sekä sosiaalityötä että intersektionaalisuutta. Näin tutkimuksen aineistoksi valikoituivat sellaiset tutkimukset, joiden avulla olisi mahdollista vastata asettamiini tutkimuskysymyksiin. Lisäkriteerin asettamisen jälkeen tutkimuksen lopulliseksi aineistoksi valikoituivat 44 artikkelia, jotka keskittyivät nimenomaan intersektionaalisuuden ja sosiaalityön suhteen tarkasteluun eri tavoin. Muodostin tutkimusaineistoksi valikoituneiden artikkeleiden lähiluvun avuksi taulukon, johon kokosin artikkeleiden julkaisutiedot, kunkin tutkimuksen tavoitteet, lähestymistavat ja tutkimuksen kohteet, tutkimusmenetelmät ja keskeiset tulokset.

Aineistoksi valikoituneista 44 vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista 25 sijoittui Yhdysvaltoihin, seitsemän tutkimusta sijoittui Kanadaan, neljä Ruotsiin ja kaksi Israeliin. Lisäksi yksittäiset artikkelit sijoittuivat Etelä-Afrikkaan, Tšekkiin ja Suomeen. Kolme artikkelia oli toteutettu useamman maan tutkijoiden yhteistyönä.

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valikoituneet artikkelit.

Tutkimuksen tekijät, nimi ja maa	Menetelmät	Maa
Almeida, Rhea & Werkmeister Rozas, Lisa Marie & Cross-Denny, Bronwyn & Kyeunghae Lee, Karen & Yamada, Ann-Marie (2019) Coloniality and Intersectionality in Social Work Education and Practice.	Teoreettinen	Yhdysvallat
Daftary, Ashley-Marie Hanna (2018) Intersectionality and the Disparate Experiences of Latinos Based on the Immigrant Status of Family Members.	Laadullinen	Yhdysvallat
DeFilippis, Joseph Nicholas & Anderson-Nathe, Ben & Panichelli, Meg (2015) Notes on Same-Sex Marriage: Concerns for Feminist Social Workers.	Teoreettinen	Yhdysvallat
Baksh, Bibi (2018) To Bracket or Not to Bracket: Reflections of a Novice Qualitative Researcher.	Laadullinen	Kanada
Belliveau, Michele (2011) Gendered Matters: Undocumented Mexican Mothers in the Current Policy Context.	Laadullinen	Yhdysvallat
Berg, Kathryn (2013) Cultural Factors in the Treatment of Battered Women With Privilege: Domestic Violence in the Lives of White European-American, Middle-Class, Heterosexual Women.	Teoreettinen	Yhdysvallat
Brotman, Shari & Lee, Edward (2011) Exploring Gender and Sexuality Through the Lens of Intersectionality. Sexual Minority Refugees in Canada.	Laadullinen	Kanada
Bubar, Roe & Cespedes, Karina & Bundy-Fazioli, Kimberly (2016) Intersectionality and Social Work: Omissions of Race, Class, and Sexuality in Graduate School Education.	Laadullinen	Yhdysvallat
El-Lahib, Yahya (2020) Social Work at the Intersection of Disability and Displacement: Rethinking Our Role.	Laadullinen	Kanada
Fong, Rowena (2005) The Future of Multicultural social work.	Teoreettinen	Yhdysvallat
Fraser, Heather & MacDougall, Christiana (2017) Doing Narrative Feminist Research: Intersections and challenges.	Laadullinen	Australia ja Kanada
Frišaufová, Magda (2014) Research Accounts of Female Drug Use and their Implications for Social Work.	Teoreettinen	Tsekki
Capous-Desyllas, Moshoula (2013) Using Photovoice with Sex Workers: The Power of Art, Agency and Resistance.	Laadullinen	Yhdysvallat
Crawford, Frances (2012) Becoming a Social Worker: Chris' Account.	Laadullinen	Yhdysvallat ja Australia

Craig, Shelley & Iacono, Gio & Paceley, Megan & Dentato, Michael & Boyle, Kerrie (2017) Intersecting Sexual, Gender, and Professional Identities Among Social Work Students: The Importance of Identity Integration.	Laadullinen/määrällinen	Yhdysvallat ja Kanada
Davis, Ashley & Gentlewarrior, Sabrina (2015) White Privilege and Clinical Social Work Practice: Reflections and Recommendations.	Laadullinen	Yhdysvallat
Garran, Ann Marie & Werkmeister Rozas, Lisa (2013) Cultural Competence Revisited.	Teoreettinen	Yhdysvallat
Gibson, Margaret (2015) Intersecting Deviance: Social Work, Difference and the Legacy of Eugenics.	Teoreettinen	Kanada
Joan Granucci Lesser (2018) Reflections: My Career in Clinical Social Work.	Laadullinen	Yhdysvallat
Greenberg, Joy Pastan & Vinjamuri, Mohan & Williams-Gray, Brenda & Senreich, Evan (2018) Shining the Light on Intersectionality: The Complexities of Similarity and Difference in the Therapeutic Process from the Perspectives of Black and Hispanic Social Workers.	Laadullinen	Yhdysvallat
Hoppstadius, Helena (2020) Representations of Women Subjected to Violence: A Critical Discourse Analysis of Study Guides in Social Work.	Laadullinen	Ruotsi
Hubbert, Paulette (2011) Transforming the Spirit: Spirituality in the Treatment of the African American Male Perpetrator of Intimate Partner Violence.	Teoreettinen	Yhdysvallat
Jani, Jayshree & Pierce, Dean & Ortiz, Larry & Sowbel, Lynda (2011) Access to Intersectionality, Content to Competence: Deconstructing Social Work Education Diversity Standards.	Laadullinen	Yhdysvallat
Kapur, Sonia & Zajicek, Anna. & Gaber, John (2017) Nonprofit Organizations Serving Domestic Violence Survivors: Addressing Intersectional Needs of Asian Indians.	Laadullinen	Yhdysvallat
Kim, Mimi, E (2012) Challenging the Pursuit of Criminalisation in an Era of Mass Incarceration: The Limitations of Social Work Responses to Domestic Violence in the USA.	Teoreettinen	Yhdysvallat
Krumer-Nevo, Michal & Komem, Michal (2013) Intersectionality and Critical Social Work with Girls: Theory and Practice.	Laadullinen	Israel

Lee, Edward & Brotman, Shari (2013) Structural Intersectionality and Anti-Oppressive Practice with LGBTQ Refugees in Canada.	Laadullinen	Kanada
Lee, Eun-Kyoung Othelia & Priester, Mary Ann (2014) Who Is The Help? Use of Film to Explore Diversity.	Laadullinen/määrällinen	Yhdysvallat
Lee, Jonghyun & Robinson, Kate Willow (2014). Self-Reflections of a Gay Immigrant Social Worker.	Laadullinen	Yhdysvallat
Lusk, Mark & Terrazas, Sam & Salcido, Richard (2017) Critical Cultural Competence in Social Work Supervision.	Laadullinen/määrällinen	Yhdysvallat
Mattsson, Tina (2014) Intersectionality as a Useful Tool: Anti-Oppressive Social Work and Critical Reflection.	Teoreettinen	Ruotsi
Mizrahi, Terry & Greenawalt, Jessica (2017) Gender Differences and Intersectionality in Community Organizing.	Laadullinen	Yhdysvallat
Nadan, Yochay & Weinberg-Kurnik, Galia & Ben-Ari, Adital (2015) Bringing Context and Power Relations to the Fore: Intergroup Dialogue as a Tool in Social Work Education.	Laadullinen	Israel
Ono, Erika (2013) Violence Against Racially Minoritized Women: Implications for Social Work.	Teoreettinen	Kanada
Rasheem, S & Brunson, Jordan (2018) She persisted: the pursuit, persistence, & power of African American women in social work graduate programs at Historically Black Institutions (HBI).	Laadullinen	Yhdysvallat
Robinson, Michael Allen & Cross-Denny, Bronwyn & Kyeunghae Lee, Karen & Werkmeister Rozas, Lisa Marie & Yamada, Ann-Marie (2016) Teaching Note—Teaching Intersectionality: Transforming Cultural Competence Content in Social Work Education.	Laadullinen	Yhdysvallat
Rodgers, Selena (2017) Womanism and Afrocentricity: Understanding the intersection.	Teoreettinen	Yhdysvallat
Sandberg, Linn (2013) Backward, Dumb, and Violent Hillbillies? Rural Geographies and Intersectional Studies on Intimate Partner Violence.	Teoreettinen	Ruotsi
Sawyer, Lena (2012) Intersectional Normalization Processes in a Swedish Family Assessment Home.	Laadullinen	Ruotsi
Sewpaul, Vishanthie (2013) Inscribed in Our Blood: Challenging the Ideology of Sexism and Racism.	Teoreettinen	Etelä-Afrikka

Vakalahi, Halaevalu & Hardin Starks, Sandra (2010) The Complexities of Becoming Visible: Reflecting on the Stories of Women of Color as Social Work Educators.	Laadullinen	Yhdysvallat
Valkonen, Sanna & Wallenius-Korkalo, Sandra (2016) Practising postcolonial intersectionality: Gender, religion and indigeneity in Sámi social work.	Laadullinen	Suomi
Walton, Quenette L. & Oyewuwo-Gassikia, Olubunmi Basirat (2017) The Case for #BlackGirlMagic: Application of a Strengths-Based, Intersectional Practice Framework for Working With Black Women With Depression.	Laadullinen	Yhdysvallat
Ying Yee, June & Wagner, Anne E (2013) Is Anti-Oppression Teaching in Canadian Social Work Classrooms a Form of Neo-Liberalism?	Teoreettinen	Kanada

Lopullisten artikkeleiden julkaisuvuodet hajaantuivat vuosien 2005–2020 välille. Eniten artikkeleita julkaistiin vuonna 2013 (yhdeksän artikkelia), vuonna 2017 seitsemän ja vuonna 2018 viisi artikkelia. Muina vuosina artikkeleita julkaistiin neljä tai vähemmän. Taulukosta 1 löytyvät artikkeleiden tarkemmat tiedot.

Artikkeleiden tutkimuksista 26 oli toteutettu laadullisin menetelmin, kun taas 15 oli teoreettisia artikkeleita, joissa ei systemaattisesti analysoitu empiiristä aineistoa. Pelkästään määrällisiä menetelmiä ei käytetty missään julkaisussa, ja laadulliset menetelmät yhdistettiin määrällisten menetelmien kanssa kolmessa artikkelissa. Tutkimuksissa käytetyt aineistot olivat pääosin systemaattisesti kerättyjä, mutta erityisesti sosiaalityöntekijän oman aseman reflektiota koskevista tutkimuksista kyse saattoi olla esimerkiksi yhdestä haastattelusta tai kirjoittajan muistelmista ja päiväkirjamerkinnöistä. Laadullisten menetelmien painotus julkaisuissa voidaan selittää sillä, että ihmisten kokemuksia, identiteettejä ja sosiaalisten kategorioiden

historiallista rakentumista, risteämiä ja monitasoisuutta on vaikeaa tavoittaa määrällisin menetelmin. Määrällisessä tutkimuksessa sukupuolta, ikää ja rotua lähestytäänkin yleensä demografisina taustamuuttujina ja valmiina kategorioina, kun taas intersektionaalisessa laadullisessa tutkimuksessa halutaan nimenomaan tarkastella kriittisesti yleisesti tunnustettujen kategorioiden rakentumista (Trahan 2011).

Aineiston analyysi ja tutkimuksen rajoitukset

Alkuluokittelun jälkeen analysoin aineiston temaattisen analyysin avulla (Braun & Clark 2007). Aluksi keskityin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, eli siihen mistä näkökulmista intersektionaalisuuden ja sosiaalityön suhdetta on lähestytty aiemmissa tutkimuksissa. Tässä vaiheessa kohdistin huomioni erityisesti tutkimusaiheisiin. Tarkasteltavien kohteiden perusteella jaoin artikkelit viiteen toisistaan eroavaan temaattiseen kokonaisuuteen: *aikalaisanalyysit, asiakkaiden elämäntilanteet, sosi-*

aalityön käytännöt, sosiaalityöntekijän oma asema ja sosiaalityön koulutus.

Tämän vaiheen jälkeen tarkastelin toista tutkimuskysymystä eli sitä, millä tavoin intersektionaalisuuden kuvataan olevan merkityksellinen käsite sosiaalityölle. Tällöin tunnistin ja nimesin

spesifejä kuvauksia intersektionaalisuuden merkityksestä sosiaalityölle. Viimeisessä vaiheessa yhdistin ja nimesin kaikille artikkeleille yhteisiä kuvauksia intersektionaalisuuden merkityksestä sosiaalityölle. Näitä olivat: *sorron ja etuoikeuksien tarkastelu useamman sosiaalisen kategorian ja niiden yhteisvaikutusten*

Taulukko 2. Analyysi ja tutkimustulokset

Aineisto ja näkökulmat	Kuhunkin näkökulmaan sisältyvät kuvaukset intersektionaalisuuden merkityksestä sosiaalityölle	Kaikille artikkeleille yhteiset kuvaukset intersektionaalisuuden merkityksestä sosiaalityölle
AIKALAISANALYSIT (7 artikkelia)	Auttaa ymmärtämään syvällisemmin monikulttuurisuuden ja rodun merkityksen sekä sosiaalisten kategorioiden historiallisen rakentumisen. Mahdollistaa feministisen näkökulman syventämisen.	Mahdollistaa sorron ja etuoikeuksien tarkastelun useamman sosiaalisen kategorian ja niiden yhteisvaikutusten kautta. Liittää yksilölliset kokemukset yhteiskunnan rakenteisiin ja auttaa ymmärtämään valtasuhteita.
ASIAKKAIDEN ELÄMÄNTILANTEET (10 artikkelia)	Tuo esiin sortoa tuottavien sosiaalisten kategorioiden risteämät yksilöiden arjessa sekä epätasa-arvon ja toimijuuden samanaikaisuuden.	Tuo esiin sosiaalisten kategorioiden konstruktionistisen ja historiallisen luonteen.
SOSIAALITYÖN KÄYTÄNNÖT (8 artikkelia)	Antaa välineitä nykyisten käytäntöjen kriittiseen tarkasteluun ja toimivien toimintatapojen löytämiseen.	Antaa välineitä sekä palveluiden käyttäjän että sosiaalityöntekijän asemoitumisen tarkasteluun.
SOSIAALITYÖNTEKIJÄN OMA ASEMA (8 artikkelia)	Toimii omien kokemusten ja aseman tarkastelun välineenä.	Toimii muutoksen välineenä.
SOSIAALITYÖN KOULUTUS (11 artikkelia)	Tuo esiin epätasa-arvon sosiaalityön koulutuksessa. Konkretisoi sosiaalisten kategorioiden yhteenkietoutumista. Auttaa ymmärtämään valtasuhteita ja eriarvoisuutta.	

kautta, yksilöllisten kokemusten liittäminen yhteiskunnan rakenteisiin, sosiaalisten kategorioiden konstruktivistisen ja historiallisen luonteen esiin tuominen, sekä palveluiden käyttäjän että sosiaalityöntekijän asemoitumisen tarkastelu ja muutoksen väline. Taulukossa 2 esittelen analyysin etenemistä ja analyysin tuloksena tekemäni tulkinnat, joiden avulla vastaan tutkimuskysymyksiini.

Tämän tutkimuksen rajoituksena voidaan pitää sitä, että rajatessani haun tieteellisten artikkeleiden muodossa julkaistuihin tutkimuksiin haun ulkopuolelle jäivät muissa julkaisukanavissa julkaistut tutkimukset. Lisäksi useimmissa artikkeleissa otokset olivat suhteellisen pieniä ja kohdistuivat tarkasti rajattuun joukkoon. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella tulkitseen, että sellaisissa tutkimuksissa, joissa sovelletaan intersektionaalista lähestymistapaa, tavoitteena usein on nimenomaan keskittyä jonkin erityisen ryhmän tarkasteluun ja tehdä yksityiskohtaista analyysia tämän ryhmän yhteiskunnalliseen asemaan vaikuttavista tekijöistä. On myös huomioitavaa, että laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole niinkään tuottaa universaalisti yleistettäviä tutkimustuloksia, vaan pikemminkin lisätä ymmärrystä sosiaalisista ilmiöistä. Esiin tuomistani rajoituksista huolimatta, on huomionarvoista, että argumentit intersektionaalisuuden merkityksellisyydestä sosiaalityölle toistuivat eri artikkeleissa. Näin ollen aineiston perusteella pystyn vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiini.

TUTKIMUKSEN TULOKSET

Aikalaisanalyysit

Luokittelin aikalaisanalyyseiksi sellaiset artikkelit, joissa tarkastellaan kriittisesti jotain ajankohtaista ilmiötä nojautuen teoreettisiin lähteisiin tai aiempiin tutkimuksiin. Kaikissa tähän temaattiseen kokonaisuuteen kuuluvissa artikkeleissa intersektionaalisuutta lähestytään hyödyllisenä työkaluna reflektoida yhteiskunnallisia valtasuhteita. Artikkeleissa tarkasteltiin kolmea alateemaa: *monikulttuurisuuden ja rodun merkitys, sosiaalisten kategorioiden historiallinen rakentuminen ja feministisen näkökulman syventäminen.*

Kolmessa artikkelissa intersektionaalisuus yhdistetään *monikulttuurisuuteen* ja *rodullistamiseen* sekä *sosiaalityöntekijöiden kulttuurisen kompetenssin kehittämiseen* (Fong 2005; Garran & Werkmeister Rozas 2013). Monikulttuurisuusnäkökulmaa kritisoidaan siitä, että siinä keskitytään ainoastaan yksilöiden oletettuun taustakulttuuriin ja/tai rotuun, jolloin muut erot, kuten sukupuoli, seksuaalisuus, sosiaaliluokka ja uskonto jäävät huomiotta. Tällöin sosiaalityön interventiot ja palvelut jäävät riittämättömiksi (Fong 2005, 45). Lisäksi on vaarana tahtomatta vahvistaa epätasa-arvoa, jos valtasuhteita enemmistön ja vähemmistöjen välillä ei oteta huomioon ja sosiaaliset ongelmat paikannetaan ainoastaan vähemmistöjen kulttuuriseen taustaan (Garran & Werkmeister Rozas 2013, 107; Kim 2012, 11).

Intersektionaalisuus esitetään erityisen hyödyllisenä käsitteenä monikulttuurisuutta ja rodullistamista käsittelevälle sosiaalityölle siksi, että sosiaalityön ammattietikkaan kuuluu moninaisuuden kunnioittaminen sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Jotta voitaisiin ymmärtää sitä, miten rodullistaminen vaikuttaa ihmisten arjessa, pitää ymmärtää myös sukupuolen, etnisyyden, seksuaalisuuden ja yhteiskuntaluokan vaikutukset toisiinsa (Fong 2005, 48). Lisäksi intersektionaalisuus tuo keskusteluun vallan ja etuoikeuksien analyysin, mikä voi auttaa sosiaalityöntekijöitä moninaisuuden ymmärtämisessä (Garran & Werkmeister Rozas 2013, 97) sekä sosiaalityön toiminnan analysoimisessa osana epätasa-arvoa tuottavia instituutioita (Kim 2012, 14).

Kaikissa aikalaisanalyyseihin luokitelluissa artikkeleissa korostettiin *sosiaalisten kategorioiden sekä epätasa-arvon ja etuoikeuksien historiallista rakentumista*, mutta kaksi artikkelia syventyi tähän teemaan esimerkkien valossa. Gibson (2015) tarkastelee tutkimuksessaan sitä, miten queer-vanhempiin on suhtauduttu historian saatossa Yhdysvalloissa. Rodgers (2017) puolestaan korostaa sekä rodullistettuihin naisiin kohdistuvan sorron että heidän aktivisminsa historiallisen rakentumisen huomioimisen merkitystä sosiaalityössä. Kummassakin artikkelissa esitetään, että vaikka vähemmistöihin kohdistuva sorto on vähentynyt verrattuna aiempiin vuosisatoihin, näkemykset siitä, mikä on sopivaa ja normaalia, ovat historiallisesti värittyneitä myös nyky-yhteiskunnassa. Rodgersin (2017) mukaan pystyäkseen tukemaan rodullistettuja naisia sosiaalityöntekijän olisi ymmärrettävä millä tavalla historia, erityisesti kolonialismi

ja orjuus, vaikuttavat naisten elämään nykyaikana naisia sortavien representaatioiden, institutionaalisen rasismien ja sukupuoleen perustuvien rasististen stereotyyppien kautta (emt. 37).

Kahdessa artikkelissa keskitytään tarkastelemaan sitä, millä tavalla *intersektionaalisuus auttaa syventämään feminististä näkökulmaa*. Fraser ja McDougal (2017) käsittelevät artikkelissaan sitä, mitä intersektionaalinen näkökulma voisi tuoda feministiseen narratiiviseen tutkimukseen. Heidän mukaansa sosiaalisten kategorioiden yhteen kietoutumisen tarkastelu on tärkeää paitsi tutkittavien, myös sosiaalityön tutkijoiden kokemusten ja tulkintojen tarkastelussa, sillä tutkijan sijoittuminen vaikuttaa tutkimusasetelman muodostamiseen, kommunikaatioon tutkittavien kanssa ja tutkimustulosten muodostamiseen. (Emt. 246–247.)

DeFilippis ja kumppanit (2015) esittävät, että intersektionaalista näkökulmaa tarvitaan feministiseen tutkimukseen, sillä se haastaa epätasa-arvoa tuottavia yhteiskunnallisia rakenteita. Esimerkkinä he käyttävät sitä, että Yhdysvalloissa seksuaalivähemmistöjen etuja ajavat liikkeet ja järjestöt esittävät mahdollisuuden avioliiton solmimiseen samaa sukupuolta oleville henkilöille tärkeimpänä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymyksenä. Keskittyminen avioliittokysymykseen ei kuitenkaan ota huomioon kaikkein haavoittuvimmissa asemassa olevien vähemmistöjen edustajien, kuten iäkkäiden, vähävaraisien ja rodullistettujen intressejä, vaan keskittyy valkoisten keskiluokkaisten yksilöiden etujen ajamiseen. Intersektionaalinen näkökulma puolestaan kiinnittää syvemmin huomiota valtaan

ja etuoikeuksiin myös vähemmistöryhmien sisällä ja haastaa epätasa-arvoa tuottavaa järjestelmää laajemmin. (Emt. 464–470.)

Asiakkaiden elämäntilanteet

Sosiaalityön asiakkaiden elämäntilanteita tarkastellaan kymmenessä artikkelissa. Artikkeleista on tunnistettavissa kaksi teemaa, joita ovat: *sortoa tuottavien sosiaalisten kategorioiden risteämät yksilöiden arjessa sekä haavoittuvuuden ja etuoikeuksien samanaikaisuus*.

Sortoa tuottavia sosiaalisten kategorioiden risteämiä yksilöiden arjessa tarkastellaan kaikissa artikkeleissa sukupuolen näkökulmasta. Tällöin huomio on seksiyötä tekevien naisten (Capous-Desyllas 2013), alkuperäiskansaansa kuuluvien naisten (Valkonen & Wallenius-Korkalo 2016), paperittomien äitien (Belliveau 2011), etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ja väkivaltaa kokevien naisten (Ono 2013), etuoikeutetuissa asemissa olevien väkivaltaa kokevien naisten (Berg 2013) sekä väkivaltaa käyttävien miesten (Hubbert 2011) kokemuksissa. Lisäksi tutkitaan huumeita käyttävien (Frišaufová 2014) ja väkivaltaa kokevien naisten (Hoppstadius 2020; Sandberg 2013) representaatioita.

Sukupuolen merkitys sosiaalityölle tulee ilmi monin eri tavoin. Sukupuoli kietoutuu useimmissa artikkeleissa naisten monipaikkaisesti haavoittuvaan ja stigmatisoituun asemaan, joka näkyy yksilöiden arjessa, ja sitä ylläpitävät monet yhteiskunnalliset instituutiot (Belliveau 2011; Capous-Desyllas 2013; Ono 2013; Valkonen & Wallenius-Korkalo 2016; Daftary 2018).

Asiakkaiden elämäntilanteita koskevis- sa artikkeleissa esiintyvä toinen teema on *epätasa-arvon ja toimijuuden samanaikaisuus*. Kolmessa artikkelissa teemaa lähestytään representaatiotutkimuksen keinoin (Sandberg 2013; Frišaufová 2014; Hoppstadius 2020) siitä näkökulmasta, miten ja millaisina sosiaalityön mahdolliset naisasiakkaat esitetään. Kaikissa artikkeleissa kritisoidaan vahvasti naisten yksilöteistä esittämistä. Tämä esittäminen toteutuu yhtäältä siten, että ainoastaan voimattoman uhrinposition ottavat huumeita käyttävät naiset kuvataan ansaitsevan apua (Frišaufová 2014), ja toisaalta siten, että kotiväkivallan esitetään liittyvän erityisesti maahanmuuttajataustaisten (Hoppstadius 2020) tai maalla asuvien perheiden arkeen (Sandberg 2013).

Sosiaalityön asiakkaiden yksilöteinen esittäminen voi paitsi stigmatisoida tiettyjä ryhmiä, myös estää sellaisten asiakkaiden avun saantia, jotka eivät sovi mielikuvaan niin sanotusta tukea ansaitsevasta asiakkaasta (Hubbert 2011; Hoppstadius 2020). Tämä voi johtaa siihen, että etuoikeutettujen ja toimijuutta ilmentävien henkilöiden on vaikeaa saada sosiaalityöstä apua (Berg 2013). Näin ollen sosiaalityö tarvitsee ymmärrystä siitä, että henkilö voi olla samanaikaisesti sekä etuoikeutetussa että haavoittuvassa asemassa. Kaikissa asiakkaiden elämäntilanteita käsittelevissä artikkeleissa korostetaan sitä, että elämäntilanteiden intersektionaalinen tarkastelu empiirisen aineiston valossa tuottaa tietoa siitä, mitä toimijuutta mahdollistavia voimavaroja asiakkailla voi olla elämäntilanteestaan huolimatta. Tämä on tärkeä tieto, sillä se mahdollistaa voimavarakeskeisen työskentelyn.

Sosiaalityön käytännöt

Tähän temaattiseen kokonaisuuteen valikoitui kahdeksan artikkelia, joissa käsitellään sitä, millä tavoin intersektionaalinen näkökulma voi olla hyödyksi sosiaalityön käytännöissä. Artikkeleissa on erotettavissa kaksi alateemaa: *nykyisten käytäntöjen intersektionaalinen kriittinen tarkastelu*, johon kuuluivat neljä artikkelia (Brotman & Lee 2011; Sawyer 2012; Lusk, Terrazas, Salcido 2017; El-Lahib 2020), ja *intersektionaalisten toimintatapojen esittely*, johon kuuluivat neljä artikkelia (Lee & Brotman 2013; Walton & Oyewuwo-Gassikia 2017; Kapur, Zajicek & Gaber 2017; Krumer-Nevo & Komem 2013).

Artikkeleissa, joissa *nykyisiä käytäntöjä tarkastellaan kriittisesti*, intersektionaalisuutta sovelletaan analyttisena työkaluna tarkasteltaessa vanhemmuuden arviointia (Sawyer 2012), maahan muuttaneille, pakolaisille ja turvapaikanhakijoille suunnattuja vastaanottopalveluita (Brotman & Lee 2011; El-Lahib 2020) sekä sosiaalityön johtamista (Lusk, Terrazas & Salcido 2017). Tutkimuksissa tulee ilmi se, että sosiaalipoliittisissa järjestelmissä ja sosiaalityön käytännöissä on sekä eksplisiittisiä että implisiittisiä oletuksia suhteessa rodun, yhteiskuntaluokan ja sukupuolen normeihin. Näin ollen kapeat normikäsitteet tuottavat syrjintää ja epätasa-arvoa (Sawyer 2012; Brotman & Lee 2011; Lusk, Terrazas & Salcido 2017). Tutkimustulosten kautta käy ilmi, että moninaisuus koskettaa sekä asiakkaita että työntekijöitä ja työyhteisöjä. Intersektionaalisuuden avulla on siis mahdollista paitsi tarkastella syrjintää ja valtasuhteita rakenteellisella ja yksilöllisellä tasolla, kuin myös pohtia sosiaalityöntekijän ja sosiaalityön johta-

jan omaa ammatillista toimintaa osana valtasuhteita. (Lusk, Terrazas & Salcido 2017, 464; El-Lahib 2020.)

Intersektionaalisia toimintatapoja esitellään eri näkökulmista useissa konteksteissa. Lee ja Brotman (2013) tarkastelevat sironnastaisia käytäntöjä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä. Krumer-Nevo ja Komem (2013) esittelevät ohjelmaa, joka perustuu intersektionaalisuuteen ja on suunniteltu alaikäisten tyttöjen kanssa työskentelyyn. Walton ja Oyewuwo-Gassikia (2017) tutkivat sitä, miten intersektionaalisuuteen perustuva menetelmä voisi auttaa masennuksen hoidossa. Kapur, Zajicek ja Gaber (2017) tarkastelevat sellaisten voittoa tavoittelemattomien yhdistysten toimintaa, jotka työskentelevät avioliiton perusteella muuttaneiden ja perheväkivaltaa kokeneiden maahan muuttaneiden naisten kanssa.

Tutkimuksissa erityisen merkitykselliseksi nousee eri yhteisöjen ja asiakkaiden mukaan ottaminen toimintatapojen suunnitteluun, sillä heillä on yleensä laaja ja kokemukseen perustuva käsitys siitä, mitkä tekijät vaikuttavat epätasa-arvon muodostumiseen (Lee & Brotman 2013; Krumer-Nevo & Komem 2013; Kapur, Zajicek & Gaber 2017). Lisäksi hyväksi toimintatavoiksi nousevat erilaisten vertaistukimuotojen vahvistaminen ja voimavarakeskeinen työskentely (Walton & Oyewuwo-Gassikia 2017; Krumer-Nevo & Komem 2013) sekä erityisesti asiakkaiden arkea rajoittavien rakenteellisten tekijöiden tunnistaminen yhdessä asiakkaan kanssa. Useimmissa artikkeleissa kiinnitetään huomiota myös sosiaalityöntekijän oman asemoitumisen tiedostamiseen,

institutionaalisen vallan näkyväksi tekemiseen sekä konkreettisiin suunnitelmiin rakenteellisen syrjinnän poistamiseksi (Lee & Brotman 2013; Krumer-Nevo & Komem 2013; Kapur, Zajicek & Gaber 2017).

Sosiaalityöntekijän oma asema

Sosiaalityöntekijän oman aseman intersektionaalinen reflektio on tarkastelun kohteena kahdeksassa artikkelissa. Reflektiolla tarkoitetaan omien näkemysten ja toimintatapojen pohtimista ja tiedostamista. Tutkimukset on mahdollista jaotella sosiaalityöntekijän oman aseman reflektoinnin tärkeitä perusteleviin julkaisuihin (Mattson 2014; Sewpaul 2013), autoetnografioihin, joissa kirjoittajat analysoivat kokemuksiaan henkilökohtaisen historian valossa (Baksh 2018; Lee & Robinson 2014; Lesser 2018), sekä ulkopuolisten tutkijoiden toteuttamiin tutkimuksiin, joissa tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden oman aseman reflektiota (Davis & Gentlewarrior 2015; Greenberg ym. 2018; Mizrahi Greenawalt 2017). Tähän temaattiseen kokonaisuuteen kuuluvissa artikkeleissa intersektionaalisuutta kuvataan *väliseenä omien kokemusten ja aseman tarkasteluun* sekä *oikeudenmukaisuuden edistämiseen*.

Kaikissa artikkeleissa keskeinen argumentti on se, että intersektionaalisuus antaa konkreettisia välineitä epätasa-arvon tarkasteluun sosiaalisten kategorioiden ja niiden risteämien kautta, jotka ovat vaarassa jäädä huomiotta epätasa-arvon yleisemmässä tarkastelussa. Artikkeleissa huomio kohdistuu siihen, millä tavalla sosiaaliset rakenteet ja valtasuhteet vaikuttavat sosiaalityön koulutukseen, sosiaalityöntekijän työhön ja sosiaalityön käytäntöihin. Täl-

löin keskitytään sosiaalityöntekijöiden *omien kokemusten ja aseman tarkasteluun*.

Kolmessa autoetnografiassa kirjoittajat tarkastelevat käytännön tasolla omaa asemoitumistaan sosiaalisiin kategorioihin ja niiden risteämiä sekä oman asemoitumisensa ajallista muutosta. Tällöin huomion keskiössä ovat rodun ja uskonnon (Baksh 2018), rodun, seksuaalisuuden ja maahantulostatuksen (Lee & Robinson 2014) sekä luokan, rodun, uskonnon, sukupuolen ja seksuaalisuuden (Lesser 2018) risteämät ja niiden vaikutukset kirjoittajien arkeen sosiaalityön opiskelijoina, sosiaalityöntekijöinä tai sosiaalityön opettajina. Kirjoittajien mukaan oman elämän intersektionaalinen ajallinen tarkastelu auttaa ymmärtämään sitä, mitkä kategoriat ovat menneisyydessä vaikuttaneet ja tällä hetkellä vaikuttavat omaan arkeen sekä ammatillisuuteen eniten. Artikkeleissa ilmenee, miten epätasa-arvo ja etuoikeudet voivat olla läsnä samanaikaisesti sosiaalityöntekijöiden arjessa (Lee & Robinson 2014, 25), ja miten sosiaaliset kategoriat muuttuvat ajassa koulutuksen ja yhteiskuntaluokan nousun sekä iän ja maantieteellisen sijainnin muuttumisen myötä (Lesser 2018, 31).

Kolme tähän temaattiseen kokonaisuuteen kuuluvaa tutkimusta ovat ulkopuolisten tutkijoiden toteuttamia, ja niissä on empiiriset aineistot. Davis ja Gentlewarriorin (2015) tutkimukseen osallistuneet valkoihoiset sosiaalityöntekijät tarkastelevat valkoisuuttaan ansaitsemattomana ja tiedostettuna etuoikeutenaan. Greenberg ja kumppanit (2018) puolestaan keskittyvät siihen, miten rodullistetut sosiaalityöntekijät kertoivat kokevansa asemansa vaikut-

tavan asiakastyöhön. Lisäksi tarkastelun kohteena ovat naisten ja miesten kokemukset sukupuolensa merkityksestä työssään (Mizrahi & Greenawalt 2017).

Kaikissa artikkeleissa käy ilmi se, että sosiaalityöntekijän oman asemoitumisen vaikutusten tiedostaminen ja avoin keskustelu siitä niin asiakkaiden kuin työyhteisönkin kanssa tukee häntä omassa työssään. Tässä prosessissa reflektion merkitys on suuri, sillä sen avulla sosiaalityöntekijä tunnistaa ja voi auttaa muita tunnistamaan erilaisia epätasa-arvon ja etuoikeuksien muotoja omassa ja asiakkaidensa arjessa, ja siten edistää oikeudenmukaisten toimintatapojen luomista.

Sosiaalityön koulutus

Sosiaalityön koulutusta käsittelevään temaattiseen kokonaisuuteen sisältyy yhteensä 11 artikkelia. Artikkeleissa esitellään erilaisia näkemyksiä siitä, millä tavalla sosiaalityön koulutus voi tuoda näkyville sosiaalisten kategorioiden ja niiden risteämien vaikutukset yksilöiden arkeen. Kolmessa artikkelissa tarkastellaan sosiaalityön opetuksen käytäntöjä (Jani ym. 2011; Yee & Wagner 2013; Bubar, Cespedes & Bundy-Fazioli 2016), neljässä vähemmistöihin kuuluvien opiskelijoiden tai opettajien kokemuksia sosiaalityön koulutuksesta (Vakalahi & Hardin Starks 2010; Crawford 2012; Graig ym. 2017; Rasheem & Brunson 2018) ja neljässä keskitytään intersektionaalisuuden opettamisen menetelmiin (Lee & Priester 2014; Nandan, Weinberg-Kurnik ja Ben-Ari 2015; Robinson ym. 2016; Almeida ym. 2019). Artikkeleissa intersektionaalisuuden kuvataan tuovan esiin epätasa-arvon sosiaalityön koulutuksessa, konkretisoivan sosiaalisten kategorioiden yhteenkietoutumisen

sekä auttavan ymmärtämään yhteiskunnallisia valtasuhteita ja eriarvoisuutta.

Epätasa-arvoa sosiaalityön koulutuksessa tarkastellaan kriittisesti seksuaalivähemmistöihin kuuluvien (Graig ym. 2017) ja rodullistettujen opiskelijoiden (Rasheem & Brunson 2018; Crawford 2012) sekä opettajien (Vakalahi & Hardin Starks 2010) näkökulmista. Graig ja kumppanit (2017) tutkivat HLBTQ-vähemmistöihin kuuluvien opiskelijoiden kokemuksia sosiaalityön koulutuksesta. Heidän mukaansa HLBTQ-sisältöä pitäisi lisätä sosiaalityön opetussuunnitelmaan, sillä tällä hetkellä yliopisto-opetus perustuu heteronormatiivisuuden oletukselle. Tämä johtaa siihen, että vähemmistöihin kuuluvien opiskelijoiden vastuulle jää sen avaaminen, mitä vaikutuksia sukupuolella ja seksuaalisuudella voi olla yksilöiden arkeen. (Emt. 470–474.) Myös Crawford (2012, 41–45) kuvaa sitä, miten yksittäinen opiskelija usein joutuu puhumaan koko vähemmistöryhmän puolesta, mikä voi aiheuttaa opiskelijalle kohtuuttomia paineita ja asettaa hänet vastakkain enemmistöön kuuluvien opiskelijoiden kanssa.

Vakalahin ja Hardin Starksin (2010) tutkimuksessa puolestaan tarkastellaan sosiaalityön kouluttajina toimivien rodullistettujen naisten kokemuksia. Tutkimustulosten mukaan kouluttajat tunnistavat sekä rotuun perustuvaa sortoa että luokka-asemaan perustuvia etuoikeuksiaan. He kertovat kokeneensa epäoikeudenmukaista kohtelua sekä arjessaan että työssään, mutta joutuneensa vaikenemaan siitä tullakseen toimeen akateemisessa yhteisössä. (Emt. 114–120.) Artikkeleiden tutkimustuloksissa näkyy vahvasti se, että eri maiden so-

siaalityön koulutuksen rakenteissa ja sisällöissä ei käsitellä tarpeeksi vähemmistöjen, moninaisuuden ja intersektionaalisuuden näkökulmia.

Opetusmenetelmiä koskevissa artikkeleissa intersektionaalisuuden kuvataan *konkretisoivan erilaisten sosiaalisten kategorioiden yhteenkietoutumisen*. Visuaalisten menetelmien, kuten dokumenttielokuvan (Almeida ym. 2019) sekä fiktiivisen elokuvan (Lee & Priester 2014; Almeida ym. 2019), avulla erilaisten kategorioiden yhteenkietoutuminen yksilöiden arjessa tulee näkyville, mikä voi puolestaan auttaa opiskelijoita kyseenalaistamaan itsestään selvinä pidettyjä ennako-oletuksia (Lee & Priester 2014).

Nadan, Weinberg-Kurnik ja Ben-Ari (2015, 264–274) havaitsivat, että dialogi eri maissa asuvien sosiaalityön opiskelijoiden välillä on hyödyllinen menetelmä sosiaalityön koulutuksessa, sillä se mahdollistaa kontekstuaalisten käsitysten ja valtasuhteiden reflektion. Myös Robinson ja kumppanit (2016) tuovat esille, että eri taustoista tulevien opiskelijoiden keskustelutilaisuudet ja ryhmätehtävät avaavat uusia näkökulmia erilaisuuteen ja valtasuhteisiin.

Sosiaalityön opetuksen käytäntöjä tarkastelevissa artikkeleissa esitellään sitä, mitä intersektionaalisuus voi tarjota kulttuurista kompetenssia, sarron vastaista sosiaalityötä, sosiaalityössä käytettävää valtaa sekä moniammatillisuutta koskeviin keskusteluihin ja siten *auttaa ymmärtämään yhteiskunnallisia valtasuhteita ja eriarvoisuutta*. Jani ja kumppanit (2011) analysoivat erilaisia moninaisuutta käsitteleviä lähestymistapoja sosiaalityössä Yhdysvalloissa 1960-luvulta

lähtien. Kirjoittajien mukaan monikulttuurisuuden näkökulma ei ota huomioon ryhmien välisiä valta-asetelmia tai kulttuurin muuttuvuutta, kun taas intersektionaalisuus tekee mahdolliseksi kuvata sitä, että sorto ja etuoi-keudet voivat olla läsnä samanaikaisesti. (Emt. 295.)

Yee ja Wagner (2013) lähestyvät Kanadan sosiaalityön opetuksessa käytettävää sarron vastaista kehystä kriittisesti ja esittävät, että se on sidoksissa uusliberaaliin lähtökohtaan, joissa ajatellaan kaikilla olevan yhtäläinen mahdollisuus saada muutos aikaan, mutta samalla ei huomioida historian luomia rajoituksia tietyille ryhmille. Näin ollen sorto irrotetaan historiallisesta kontekstistaan tai ymmärretään se yksilulotteisesti keskittymällä ainoastaan yhteen sarron muotoon ottamatta huomioon yksilöiden intersektionaalista sijoittumista. (Emt. 332–338.)

Bubar, Cespedes ja Bundy-Fazioli (2016) tarkastelevat artikkelissaan sitä, miten sosiaalityön opiskelijat ymmärtävät yleisesti valtaa ja erityisesti ammatillista valtaa. Kysymyksen nähdään kuvastavan sitä, miten intersektionaalisuuden näkökulma on integroitu sosiaalityön koulutukseen. Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat kuvasivat valtaa vain poliittisen tason kysymyksenä, samalla kun sosiaalityöntekijän käyttämää valtaa ja sijoittumista sosiaalisissa kategorioissa ei tunnistettu eikä problematisoitu. Tutkimuksen johtopäätös on, että intersektionaalisuus olisi syytä integroida aiempaa enemmän sosiaalityön koulutukseen, sillä sen avulla voisi tuoda esiin vallan eri tasoja. (Emt. 289–294.)

**JOHTOPÄÄTÖKSET:
INTERSEKTIONAALISUUDEN
MERKITYS SOSIAALITYÖLLE**

Tässä artikkelissa olen vastannut kahden tutkimuskysymyksen, josta ensimmäinen kohdistuu siihen, mistä näkökulmista intersektionaalisuuden ja sosiaalityön suhdetta on lähestytty aiemmissa tutkimuksissa. Tutkimuksen tuloksena olen jakanut aineistona olleet artikkelit viiteen temaattiseen kokonaisuuteen: *aikalaisanalyysit, sosiaalityön käytännöt, asiakkaiden elämäntilanteet, sosiaalityöntekijän oma asema ja sosiaalityön koulutus.*

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla keskityin siihen, millä tavoin intersektionaalisuuden kuvataan olevan merkityksellinen käsite sosiaalityölle. Tulkin-tani mukaan kaikkia artikkeleita läpäisi viisi eri teemaa, joita kuvaan seuraavaksi:

(1) *Epätasa-arvon tarkastelu useamman sosiaalisen kategorian ja niiden yhteisvaikutusten kautta on intersektionaalisuuden ydinajatus, mikä on hyvin relevantti myös sosiaalityön näkökulmasta, sillä yksilön kokemusten tarkastelu ainoastaan yhteen kategoriaan sijoittumisen kautta ei tuo ilmi yhteiskunnallisia valtasuhteita ja niiden vaikutuksia ihmisten arkeen. Lisäksi keskittyminen yhteen sosiaaliseen kategoriaan ei tuo esille näihin kategorioihin sijoittuvien yksilöiden heterogeenisuutta, eikä myöskään sitä, että epätasa-arvo ja etuoikeudet voivat olla samaan aikaan läsnä yksilöiden arjessa.*

(2) *Yksilöllisten kokemusten liittäminen yhteiskunnan rakenteisiin on erityisen merkityksellistä, sillä usein sosiaalityö keskittyy yksilöiden ja perheiden kans-*

sa työskentelyyn. Keskittyminen ainoastaan yksilön tai perheen tilanteeseen voi jättää pimentoon sen, mitä esteitä ja mahdollisuuksia rakenteet tuottavat yksilöiden toimijuudelle. Rakenteiden vaikutusten hahmottaminen voi puolestaan edesauttaa rakenteellista sosiaalityötä.

(3) *Sosiaalisten kategorioiden konstruktionistisen ja historiallisen luonteen esiin tuominen on tärkeää, jotta voitaisiin ymmärtää historian vaikutuksia nykyhetkeen. Historiallisen kontekstin erittelemineen auttaa kyseenalaistamaan nykyisiä vaihtoehdottomilta näyttäytyviä käsityksiä siitä, mikä määrittellään normaaliksi ja poikkeavaksi ja mihin nämä määritelmät perustuvat. Myös epätasa-arvo ja sorto usein muodostuvat ajallisten prosessien kautta, joiden tunnistaminen on tärkeää, jotta niitä olisi mahdollista purkaa.*

(4) *Sekä palveluiden käyttäjän että työntekijän asemoitumisen tarkastelu vähentää sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden välistä erottelua ”meihin” ja ”heihin”. Sosiaalityöntekijän itsereflektion avulla on mahdollista tarkastella myös sellaista epätasa-arvoa ja etuoikeuksia, jotka liittyvät sosiaalityöntekijän omaan asemaan eikä vain asiakkaisiin. Tämä on merkityksellistä sillä, kuten tämän tutkimuksen aineistoissa (esim. Davis & Gentlewarrior 2015, 203) todettiin: kun etuoikeutetussa asemassa olevat tunnistavat heidän omat epätasa-arvon kokemuksensa, niin silloin heidän on myös helpompi ymmärtää haavoittuvassa asemassa olevia yksilöitä. Samanaikaisesti on tärkeää tuoda esiin se, että myös sosiaalityöntekijät ovat heterogeeninen ryhmä, joiden sosiaali-*

set asemat ovat toisistaan eroavia ja ne myös muuttuvat eri elämänvaiheissa.

(5) Aiempien tutkimusten (esim. Duran & Jonesin 2019, 467; Dill Thorton & Zambrana 2009; Andersen & Hill Collins 2004) tavoin myös tässä tutkimuksessa tuli esille, että intersektionaalisuus voi toimia *muutoksen välineenä*, sillä kun epätasa-arvoa luovat rakenteet tehdään näkyväksi, niitä on mahdollista muuttaa. Muutokset kuitenkin vaativat yksilöiltä ja organisaatioilta avoimuutta ja sitoutumista siihen, että asiat voitaisiin tehdä eri tavalla kuin aiemmin. Lisäksi ne vaativat erityisesti sosiaalityöntekijöiden ajallisten resurssien lisäämistä, jotta esimerkiksi eri tutkimuksissa toimiviksi todettuja voimavarakeskeisiä ja intersektionaalisesti virittyneitä menetelmiä olisi mahdollista soveltaa asiakastyössä.

Huolimatta edellä esitetyistä myönteisistä tekijöistä, on huomioitavaa, että intersektionaalisuuden käsite on muodostunut tietyssä yhteiskunnallisessa kontekstissa, ja sen juuret ovat Yhdysvaltojen niin kutsutussa mustassa feminismissä. Tällöin on myös relevanttia kysyä, voiko käsitettä soveltaa Suomessa ja onko se edes tarpeen tässä kontekstissa. Suomea kuvataan usein hyvinvointivaltiona, joka tasaa verotuksella tuloeroja ja takaa kaikille jäsenilleen toimeentulon ja peruspalvelut yksilöiden luokka-asemasta ja taustasta riippumatta (Esping-Andersen 1990). Lisäksi kansainvälisessä kontekstissa Suomi sijoittuu sukupuolten tasa-arvon edelläkävijäksi muiden Pohjoismaiden kanssa (European Institute for Gender Equality 2019), ja se on luokiteltu yhdeksi maailman turvallisimmaksi ja sosiaalisesti oikeudenmu-

kaisimmaksi maaksi (Schraad-Tischler ym. 2017).

Ei kuitenkaan voida väittää, etteivätkö keskustelut esimerkiksi rodullistamisesta ja rasismista, valkoisuudesta näkyvämmänä etuoikeutena, luokkaerojen ja sukupuolen vaikutuksesta arkeen ja ylipäätään vähemmistöjen oikeuksista olisi relevantteja Suomessa. Intersektionaalisuus tarjoaa yhden kiinnostavan näkökulman näihin keskusteluihin. On myös huomioitava, että intersektionaalisuus on keskeinen käsite nykyisessä tasa-arvo-ohjelmassa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020), joten on ajankohtaista pohtia sitä, miten tämän lähestymistavan avulla tasa-arvoa voisi edistää myös sosiaalityön keinoin.

Intersektionaalisuuden määrittelyssä, soveltamisessa ja opettamisessa on kuitenkin oltava perusteellinen ja otettava myös sitä kohtaan esitetty kritiikki huomioon sillä on vaarana, että se käsitetään eränlaiseksi huono-osaisuuden akkumulaatioksi. Jatkossa olisikin kiinnostavaa käyttää intersektionaalista näkökulmaa empiiristen aineistojen tarkasteluun sekä kokeilla ja kehittää tähän näkökulmaan perustuvia sosiaalityön työmenetelmiä.

* Lopuksi kiitän Hanna Karaa osallistumisesta tutkimusasetelman ja aineistokeruun ideointiin sekä käsikirjoituksen kommentointiin, mikä on edesauttanut suuresti tutkimuksen toteuttamista.

VIITE

1 Käytän rodun ja rodullistamisen käsitteitä kuvatakseni sitä yhteiskunnallista prosessia, jossa ihmisiä erotellaan ihonvärin tai muiden

väitettyjen biologisten tai kulttuuristen erojen perusteella ja oikeutetaan valta-asemia näihin sosiaalisesti konstruoiuihin eroihin perustuen (Keskinen & Andreassen 2017). Rotu (engl. race) on ollut keskeinen kategoria intersektionaalisuuden käsittehistoriassa, ja rodun käsitettä käytetään useimmissa tutkimukseeni kuuluvissa artikkeleissa.

KIRJALLISUUS

- Andersen, Margaret & Hill Collins, Patricia (2004) *Race, class, and gender: An Anthology*. Boston: Cengage Learning.
- Anthias, Floya (2012) Transnational mobilities, migration research and intersectionality: towards a translocational frame. *Nordic Journal of Migration Research* 2 (2), 102–110. <https://doi.org/10.2478/v10202-011-0032-y>
- Anthias, Floya & Yuval-Davis, Nira (1983) Contextualising feminism: gender, ethnic & class divisions. *Feminist Review* 15 (1), 62–75. <https://doi.org/10.1057/fr.1983.33>
- Anzaldúa, Gloria (1987) *Borderlands/La Frontera: the new mestiza*. San Francisco: Aunt Lute Books.
- Bambara, Toni Cade (1970) *The black woman*. New York: Washington Square Press.
- Bastia, Tanja (2014) Intersectionality, migration and development. *Progress in Development Studies* 14 (3), 237–248. <https://doi.org/10.1177/1464993414521330>
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Carbado, Devon & Crenshaw, Kimberlé & Mays, Vickie & Tomlinson, Babara (2013) Intersectionality: Mapping the movements of a theory. *Du Bois Review: Social Science Research on Race* 10 (2), 303–312. <https://doi.org/10.1017/S1742058X13000349>
- Chang, Robert & Culp, Jerome (2002) After intersectionality. *University of Missouri-Kansas City Law Review* 71 (2), 485–491.
- Crenshaw, Kimberlé (1989) Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory, and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum* (1), 139–167.
- Davis, Kathy (2008) Intersectionality as buzzword: A sociology of science perspective on what makes a feminist theory successful. *Feminist Theory* 9 (1), 67–85. <https://doi.org/10.1177/1464700108086364>
- Davis, Angela (1981) *Women, race, and class*. London: Women's press.
- Dill Thornton, Bonnie & Zambrana, Ruth (2009) *Emerging intersections: race, class, and gender in theory, policy, and practice*. New Brunswick, New Jersey & London: Rutgers University Press.
- Duran, Antonio & Jones, Susan (2019) Using intersectionality in qualitative research on college student identity development: Considerations, tensions, and possibilities. *Journal of College Student Development* 60 (4), 455–471. <https://doi.org/10.1353/csd.2019.0040>
- Esping-Andersen, Gosta (1990) *Three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- European Institute for Gender Equality (2019) *Gender Equality Index 2019*. <https://eige.europa.eu/news/gender-equality-index-2019-still-far-finish-line> Luettu 3.3.2022.
- Fink, Arlene (2005) *Conducting research literature reviews: From the internet to paper*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Garneau, Stéphanie (2018) Intersectionality beyond feminism? Some methodological and epistemological considerations for research. *International Review of Sociology* 28 (2), 321–335. <https://doi.org/10.1080/03906701.2017.1411773>
- Haikala, Topias (2020) ”Kirkko ei kaipaa intersektionaalista feminismiä” – Onko näin? Kirkko ja kaupunki, 05.08.2020. <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/kirkko-ei-kaipaa-inter-sektionaalista-feminismia-#afe340b4> Luettu 24.1.2022.
- Heino, Eveliina & Kara, Hanna & Tarkiainen, Laura & Tapola-Haapala, Maria (*julkaisussa*) (2022) Master's-Level social work students' definitions of intersectionality in relation to social work practice in Finland. *Nordic Social Work Research*. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2022.2130407>
- Hill Collins, Patricia & Bilge, Sirma (2016) *Intersectionality*. Cambridge/Malden: Polity Press.
- Hooks, Bell (1984) *Feminist theory: from*

- margin to center. Boston: South End Press.
- Hooks, Bell (1981) *Ain't I a woman: Black women and feminism*. Boston: South End Press.
- Hulko, Wendy (2009) The time- and context-contingent nature of intersectionality and interlocking oppressions. *Affilia – Feminist Inquiry in Social Work* 24 (1), 44–54. <https://doi.org/10.1177/0886109908326814>
- Ilmonen, Kaisa (2011) Intersektionaalisen queer-tutkimuksen kytkentöjä: Pohdintoja postkoloniaalisen ja intersektionaalisen seksuaalisuudentutkimuksen lähtökohdista ja keskeisistä kysymyksistä. *SQS –Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti* 5 (2), 1–16.
- Kara, Hanna (2016) The makings of migrant subjectivities: time and intersectionality in the transnational everyday lives of Latin American women in Barcelona. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Harjunen, Hannele & Kantola, Johanna (2012) Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 25 (4), 17–28.
- Keskinen, Suvi & Andreassen, Rikke (2017) Developing theoretical perspectives on racialisation and migration. *Nordic Journal of Migration and Research* 7 (2), 64–69. <https://doi.org/10.1515/njmr-2017-0018>
- Keskinen, Suvi (2014) Ylirajaiset perhesuhteet, väkivalta ja epävarmuuden tilat. *Janus* 22 (1), 19–34.
- Knapp, Gudrun-Axeli (2005) Race, class, gender: Reclaiming baggage in fast traveling Theories. *European Journal of Women's Studies* 12 (3), 249–265. <https://doi.org/10.1177/1350506805054267>
- Lorde, Audre (1984) *Sister outsider: Essays and speeches*. Berkeley, CA: Crossing Press.
- Mattson, Tina (2014) Intersectionality as a useful tool: Anti-oppressive social work and critical reflection. *Journal of Women and Social Work* 29 (1), 8–17. <https://doi.org/10.1177/0886109913510659>
- Mehrotra, Gita (2010) Toward a continuum of intersectionality theorizing for feminist social work scholarship. *Affilia: Journal of Women and Social Work* 25 (4), 417–430. <https://doi.org/10.1177/0886109910384190>
- Moraga, Cherrie & Anzaldúa, Gloria (toim.) (1983) *This bridge called my back*. Albany, New York: State University of New York Press.
- Nash, Jennifer (2008) Re-thinking intersectionality. *Feminist Review* 89 (1), 1–15. <https://doi.org/10.1057/fr.2008.4>
- Parkkonen, Tommi (2020) Hallituksen ”intersektionaalinen feminisismi” ihmetyttää oppositiota koronaviruksen keskellä: ”Onko juuri nyt oikea aika?” *Iltalehti*, 27.06.2020. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/ebdf3207-811f-46fa-bafa-336327f6f6bf> Luettu 24.1.2022.
- Petticrew, Mark & Roberts, Helen (2006) *Systematic reviews in the social sciences*. Malden: Blackwell.
- Rossi, Leena-Maija (2015) *Muuttuva sukupuoli. Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Räsänen, Piritta (2020) Intersektionaalinen feminisismi on hallituksen uuden tasa-arvo-ohjelman kantava ajatus, sanoo Maria Ohi-salo – ja ihmettelee, miksi se pelottaa osaa. *Helsingin Sanomat*, 27.6.2020. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000006554708.html> Luettu 24.1.2022.
- Schraad-Tischler Daniel & Schiller, Christof & Heller, Sascha Matthias & Siemer, Nina (2017) *Social justice in the EU – Index Report 2017 Social Inclusion Monitor Europe*. Bertelsmann Stiftung. <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/publications/publication/did/social-justice-in-the-eu-index-report-2017-1/> Luettu 3.3.2022
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2020) *Suomi tasa-arvon kärkimaaksi Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020–2023. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2020:35*. Helsinki. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162588> Luettu 3.3.2022.
- Trahan, Adam (2011) Qualitative research and intersectionality. *Critical Criminology* 19, 1–14. <https://doi.org/10.1007/s10612-010-9101-0>
- Valkonen, Sanna & Wallenius-Korkalo, Sandra (2016) Practising postcolonial intersectionality: Gender, religion and indigeneity in Sámi social work. *International Social Work* 59 (5), 614–626. <https://doi.org/10.1177/0020872816646816>